

DET ÄR NU SOM GÄLLER

Om samtal med Tony och Claes

av Lars Embäck

Rörelsen i en film tränger undan det som är orörligt och tyst. Det som händer på riktigt gömmer sig bortom biosalongens mörker eller tv-monitors flimmer. Tablåerna handlar om individen och kollektivet. Olika föremål från ett hem interagerar i ett statiskt rollspel. Materialets representationer återspeglar en position.

Det är upprivande att se tillbaka. Där finns sår som inte läker med tidens gång. Mamma blev påkörd av en motorcykel 1948 när hon är trettioåttre år. Pappa var med om en allvarlig bilolycka som nittonåring, 1933. Båda olyckorna ger upphov till svåra skallskador. Mamma och pappa, Thea och Nils, träffas 1950 och gifter sig ett år senare, 1951. Min bror föds samma år och jag själv 1955.

Tidsrymden mellan Theas och Nils olyckstillfällen fram till pappas bortgång senhösten 1976 och mammas inläggning på mentalsjukhus vårvintern 1977 inringar familjens gemensamma samt mina föräldrars enskilda utanförskap. Trots stora avvikelser från det normala kunde vi under lång tid repressivt tolereras av omgivningen. Efter en personlig kris 1997 använder jag minnen och rekonstruktioner från barndomen som ett konstnärligt bakgrundsmaterial. Samtidigt går jag i samtalsterapi. Idag är det lättare att se mina föräldrars liv i förhållande till mitt eget.

Efterhand framträder en längtan efter att upprätta distans till den subjektiva bearbetningen: Finns det en objektiv, biografisk historieskrivning? Kan en plats vara förbunden med minnet av en händelse för fler än en människa? Utställningen på Staffanstorps konsthall genomförs tillsammans med två barndomskamrater som inte är konstnärer. Det finns en lättnad i att se sig genom deras ögon. Tony, Claes och jag växte upp i ett miljonprogramsområde strax utanför Göteborg. Hur ser deras berättelser ut i förhållande till min? Hur påverkas vi av att återvända till de gemensamma barndomskvarteren? Tony och Claes är på olika sätt motsträviga till mitt sätt att fundera över uppväxten i förorten. Claes använder ett uttryck som gett namn åt utställningen.

– Det är nu som gäller, upprepar han med eftertryck.

Claes bor ensam på ett LSS-boende utanför Göteborg efter en stor stroke 2007. Han tycker om att samla på gamla saker och berättar gärna om sin relation till de nu bortgångna föräldrarna Barbro och Stig. När jag flyttade hemifrån som sjuttonåring fick jag hjälp av Claes mamma och pappa med bostad och möbler. De grep in och hjälpte när jag behövde det som bäst. Claes och hans föräldrar var ett värdefullt och starkt stöd under den här tiden.

Tony är musiker och har en professionell ljudstudio i källaren till sin villa i Stockholm där han bor med sin familj. Tony gör ett motsägelsefyllt val för utställningens ljudverk. Han vill spela in en låt som jag skrev i tonåren, på sina villkor, men med mig som artist.

– Den låten är "typisk" för den tiden, säger Tony, samtidigt som han berömmar mina insatser. Ett utbyte "typiskt" för vår relation.

Det fanns ett förtroende och en nära kontakt mellan våra familjer. Tonys mamma Kajsa (egentligen hans mormor) träffar mig första gången på ett barnhem där hon arbetar innan Tony och jag kommit i skolåldern. Tony och jag går senare i samma klass. Min mamma Thea vänder sig vid flera tillfällen till Kajsa med sina problem. Thea hör röster och upplever att grannarna förföljer henne och familjen.

– Jag uppfattade inte din mamma som så annorlunda som du känner, invänder Tony. Det jag var upptagen av när jag var liten var att jag växte upp med mina morföräldrar och att jag själv upplevde min familjesituation som mer annorlunda än din. För att dölja det kallade jag min mormor och morfar för mamma och pappa.

"Under behandling"

Claes pratar om att hans pappa Stig finns inuti honom. De gör samma gester när dom röker. Funderar över om den oro som Claes bär inom sig också funnits hos hans mamma Barbro, hos Stig eller hos båda. Claes föräldrar var unga när de träffade varandra. De flyttade samman och gifte sig. De arbetade långa arbetspass på oregelbundna tider. Mamman i godisaffär och pappan på en charkavdelning. Claes tillbringade mycket tid ensam. Nu är Barbro och Stig döda. Tonys mamma och pappa, Lilian och Bert, tog aldrig hand om Tony. De bildade aldrig familj. Tonys mormor och morfar tog hand om Tony. Hur har det påverkat Tony? Nu är Tonys pappa död och han vill inte träffa sin mamma. Morföräldrarna som tog hand om honom som vårdnadshavare är döda.

Ser en amerikansk dramatisk serie om samtalsterapi tillsammans med Marianne. Det är andra gången vi följer den. Funderar över en vanlig intrig i de olika avsnitten. Den hjälpsökande har belastats med ett alltför stort ansvar för föräldrarna och familjen under sin uppväxt. En vanlig konflikt i berättelserna handlar ofta om hur föräldrarna överfört sina egna trauman på barnen. Marianne säger att hon hade velat träffa min pappa. Vi möttes först två år efter att pappa hade gått bort. Pappa hade kamrater som tjänstgjorde på *Ulven* när ubåten sprängdes av en tysk mina i Stockholms skärgård. Pappa berättade om kollegor inom polisen som gått in på toaletten och skjutit sig själva med sitt tjänstevapen. Pappa fick epileptiska anfall. Pappa förmanade oss barn att vi skulle be till Gud att mamma skulle bli frisk från sin sinnessjukdom. Jag bad utan att bli bönhörd. Jag älskade mamma. Jag stod närmast mamma och beskyddade henne. På så sätt blev hennes sjukdom en del av mig.

Det är inte möjligt att trösta pappa idag. Han skjutsade mig på sin moped till skolan. Han lever inuti mig. Mamma skulle bli frisk. Allt skulle bli bra. Pappa överförde sina känslor till mig och han lever vidare genom mig. Och mamma lever vidare genom mig. Stig och Barbro lever vidare genom Claes. Tonys föräldrar och morföräldrar lever vidare genom Tony.

Claes och jag går genom Högsbo. Tony och jag går genom Högsbo.

Tony arbetar idag som marknadsansvarig på ett musikgymnasium i Stockholm. Ibland turnerar han med cover- och hårdrockgruppen *The Purple*. Under åttio- och nittiotalet spelade han med hårdrockgruppen *Alien*. Claes är förtidspensionerad och bosatt i Västergötland. Han var tidigare yrkesverksam som socionom inom kriminalvården. Ett stort intresse genom livet har varit gymträning. Lars är bosatt i Malmö. Han deltog i *Sydnytt II* på Malmö Konsthall 1991 och har ställt ut över landet i olika sammanhang sedan dess. Under de två senaste åren separat på Galleri Mors Mössa i Göteborg, Galleri Rostrum i Malmö och Sjöbo konsthall. *Det är nu som gäller* är en del av Lars Embäcks pågående projekt *Det Okända – Om Tony, Claes och Lars*.